

Jana Bartošová

Rudolf Kůs, učitel a národopisec ze Sušicka (1886 - 1966)

Pedagogické muzeum J.A. Komenského v Praze získalo v roce 2007 do svých sbírek malou pozůstalost Rudolfa Kůse, učitele a národopisce ze Sušicka. Rudolf Kůs se narodil 5. března roku 1886 v Kůsově u Stach. Jeho otec tu byl původně šindelářem, ale později se spolu s manželkou začali věnovat podomnímu obchodu v Solné Komoře. Do světa odjížděli vždy na jaře a děti dali k příbuzným. A tak malý Rudolf vyrůstal u babičky v Kůsově. „*Na sv. Kateřinu, kdy se sjížděli všichni světáci domů, přijeli i rodiče, na něž jsme se vždy toužebně těšili. Přes zimu jsme vždy pocítili hřejivé teplo domova a hlavně lásku matčinu,*“ vzpomíná na časy dětství Rudolf Kůs.¹

Obecnou školu navštěvoval ve Staších. Protože tu patřil mezi nejlepší žáky, učitelé radili rodičům, aby syna dali na studia. Ti se však zprvu nemohli rozhodnout, nakonec ho však přece jenom poslali do německé měšťanské školy v Kašperských Horách. Uvažovali o tom, že syn po ukončení této školy půjde buď na českou obchodní školu nebo na odbornou školu dřevařskou, která tehdy byla rovněž na Kašperských Horách. Na delší studia, jak píše sám Rudolf Kůs, nebylo tehdy pomýšlení, neboť doma bylo dalších šest dětí. Na počátku března roku 1900 tak čtrnáctiletý Rudolf nastoupil na německou měšťanku. Navzdory původním plánům však na této škole pobyl pouhý jeden jediný rok. „*Tehdy vyvolali němečtí žáci na škole národnostní štvanice proti Čechům a když jsem byl jednou za večera přepadem hloučkem německých výrostků a ztlučen, požádala matka o mé propuštění ze školy. Za týden jsem byl přijat do 2. třídy české měšťanské školy ve Strakonících a to rozhodlo i o dalších mých studiích,*“ popisuje příčinu svého odchodu ze školy Rudolf Kůs.²

V letech 1902 až 1906 se pak vzdělával na učitelském ústavu v Plzni, kde na něj velký vliv měl kolega Josef Klepl, pozdější osobní tajemník ministra Habermanna. V červnu roku 1906 na učitelském ústavu vykonal maturitu a 16. října téhož roku nastoupil jako učitel na Obecnou školu ve Strašíně.³ Na tehdejší školní počátky vzpomíná takto: „*Škola byla rozlehlá budova, ač již stará a bylo tu pět tříd. Jedna třída byla ještě v nájmu v sousední chalupě. Bylo nás na škole šest a jako Benjamin dostal jsem nejvyšší třídu, pátou, v níž jsem měl zapsáno 128 dětí. Shledal jsem se tu se svými bývalými učiteli: s kolegou Čihákem a sl. učitelkou M. Štibralovou. Když jsem poprvé vstoupil do třídy, překvapil mne velký počet dětí, i když tu nebyly všechny. Po levé straně seděli žáci po osmi těsně vedle sebe, na pravé byly žákyně. Ve třídě jsem měl nestejnou kvalitu žactva. Byli tu žáci s výborným prospěchem a velmi nadaní, s nimiž jsem mohl lehce probrati učebnou látku, ale polovina žactva pro špatnou docházku brzdila pokrok v postupu. Řídící učitel Jan Křesina byl starý pán ze staré školy. Vystudoval normální školu a správu školy v mládí naženil. Vzal si dceru řídícího učitele Šafránka a ten mu později vedení školy předal, třebaže byl na škole učitel starší.*“⁴

Roční plat zatímního učitele 2. třídy tehdy byl 900 K, tj. 75 K měsíčně. Sám Rudolf Kůs na to vzpomíná: „*Když jsem zaplatil stravné 50 K a za prádlo a posluhu 10 K, zbylo mi 15 K. Rodiče mi slíbili, že mi doplní nejnútnější nábytek a dali mi určitou částku peněz na zakoupení oděvu a obuvi. Kromě toho jsem byl vybaven prádlem. „To máš hochu mizerný plat!“ , povzdechla si maminka. „To jsem si nikdy nepomyslela, že tě budeme ještě jako učitele podporovat.“ Musil jsem hodně šetřit a zbytečně jsem neutrácel: K večeri jsem píval jednu sklenici piva. Druhou jsem si dával jen o zábavách.*“⁵

V listopadu roku 1908 vykonal Rudolf Kůs zkoušku učitelské způsobilosti na učitelském ústavu v Plzni. Ještě v roce 1909 byly učiněny kroky k založení živnostenské školy pokračovací ve Strašíně. Přípravných prací se vedle Kůse účastnil i učitel Raška. V únoru 1909 pak byl R. Kůs ustanoven definitivním učitelem 2. tř. na pětitřídní obecné škole ve Strašíně se základním služným 1200 K,- ročně. Fi

¹ Rudolf Kůs, Můj životopis, strojopis, s. 1, PMJAK, inv.č. S559/9.

² Rudolf Kůs, Můj životopis, strojopis, s. 1, PMJAK, inv.č. S559/9.

³ Rudolf Kůs, Můj životopis, strojopis, s. 1, PMJAK, inv.č. S559/9.

⁴ Rudolf Kůs, Vzpomínky na Strašín, strojopis 1958, s. 21, PMJAK č. S559/1.

⁵ Rudolf Kůs, Vzpomínky na Strašín, strojopis 1958, s. 25 – 26, PMJAK č. S559/1.

nančně si tak mladý učitel polepšil a nemusel již tolik vyčerpávat rodiče. Začátkem listopadu toho roku pak byl ve Strašíně otevřen první ročník živnostenské školy pokračovací. Správu školy vedl řídicí učitel Raška. Rudolf Kůs měl na starosti měřičství a kreslení. Jelikož měl školní výbor v prvním školním roce velké vydání se zařízením školy, vyučující se zřekli odměny. Rudolf Kůs však musel přinést ještě jednu oběť. Aby byl patričně připraven na vyučování odbornému kreslení, odhodlal se k absolvování 1. dílčího kurzu k dalšímu vzdělání učitelů kreslení a rýsování na učitelských školách pokračovacích, který se konal při Státní průmyslové škole v Plzni v době od 15. dubna do 15. července 1910. Ke studiu sice získal povolení od okresní školní rady, ale veškeré výdaje, které byly nemalé, si musel uhradit sám. Z místní kapečky si tak byl nucen vypůjčit 1000 K,-, a tento dluh pak splácel celé následující tři roky.⁶ Přesto v roce 1912 pokračoval v odborném školení ve 2. dílčím kurzu pro odborné kreslení na

Strašeň též Strašín.

Straschin.

Ob. 1054, č. 1054.

Strašín (Straschin) 830, č. 830 s částí Lázna - **Věštin** (Weschтин) 60, č. 60 - **Zuklín** (Zuklin) 164, č. 164 s částí Podzuklín.

Pošta Žihobec, pro Zuklín Kašp. Hory - telegraf Nezdice - stanice Žichovice-Rábí (8 km).

Přirážky: obecní 58%, školní 26—84%. - Jméni obce: pozemky, domek. - Dluhy: 2632 K 29 h.

Obecní zastupitelstvo: Star. Kašák Jos. ml. - Radní: Jáchim Jos. - Dušek Tomáš. - Výbor: Majer Jos. - Mareš Tomáš - Kůs Rud. - Raitmajer Jan - Raška Ubald - Harant Vojt., Zuklín - Milota Jos. - Vachoušek Václ. - Kašák Tomáš. - Ust. 17. ledna 1914.

Farní úřad: Ziegloser Matěj, děk. - řed. kúru Raška Ubald.

Obecná škola V: Raška Ubald, říd. uč. - Čihák Jos. - Křesina Fr. - Kůs Rud. - Motlová Anežka.

Živnost, pokrač. škola: Raška Ubald, spr.

Lékař: t. č. neobs.

Porodní bába: Havlíčková Ant.

Spořitelni a záložni spolek pro Strašín a okolí (neobm.): star. Kašák Jos., nám. star. Jáchim Jos., Kašák Jos., Prokop Tomáš, Raška Tomáš; podp. 2 čl. předst.

Velkostatek (viz Žichovice): Dvůr Věštin: náj. Železný Fr.

Cihelna: Mareš Tomáš.

Hostince: Dlesk Kar. (Zuklín) - Dušek Jos. - Kulířova Růž. - pivovar ve Volyni (náj. Kraml Václ.) - Raitmajer Jan - Sova Martin (Zuklín) - Voldřich Kar. (náj. Havlíček Ant.; Lazna).

Hudebník: Novák Fr.

Koláři: Franěk Fr. - Harant Fr. (Zuklín).

Kovář: Petlička Jos.

Kramář: Zika Ant.

Mlynář: Milota Fr. (Lazna).

Obchod cukrovím: Vachoušková Marie.

— husami: Jůn Fr.

— smíš. zbož.: Dušek Tomáš - Had Václ. - Nováková Pavla.

Obuvníci: Harant Fr. (Zuklín) - Lhoták Jos.

Pekař: Zika Ant.

Pilaři: Milota Jos. - Nový Jos. - Zdeněk Ant. (Zuklín).

Řezník: Dušek Jos. (i uz.).

Truhlář: Maier Jos.

Uzenář: Kulíř Václ.

Spolky: Odb. Nár. Jedn. Pošum. - Sp. div. ochotn. - Okr. sdruž. chov. hospod. zvířectva - Sbor dobrov. has.

plzeňské průmyslovce. A opět si musil vydlužit 1000 K,-. Za tohoto svého pobytu v Plzni se seznámil také se spisovatelem Karlem Klostermannem, se kterým později procestoval Šumavu.⁷

Činnost Rudolfa Kůse se ve Strašíně však neomezovala pouze na školu. Hrál tu také v ochotnickém spolku, pracoval v odboru Národní jednoty Pošumavské, v hasičstvu a pomáhal všude na kulturním a hospodářském povznesení kraje. Po jedno volební období byl zvolen i do obecního zastupitelstva.⁸ Dvakrát je zapsán i v Chytilově adresáři království Českého. Pak však přišla první světová válka a Rudolf Kůs, který nenarukoval, byl 15. září 1914 jmenován zatímním správcem při škole v Šimanově, kam denně ze Strašína docházel.⁹ Později přišly na řadu i školy v Malči, Žihobcích a v Buděticích.

Ještě před koncem války, a sice 4. září 1918, se Rudolf Kůs oženil s Marií, rozenou Kotálovou ze Žihobec. Vznik nové republiky, 28. října 1918, přivítal s nadšením a hned se vrhl do nové práce. Přednášel, účastnil se založení tělocvičné jednoty Sokol ve Strašíně a přitom se připravoval k učitelství na měšťanské škole. 20. července 1919 přišla další radostná událost, Rudolfu Kůsovi se narodila dcerka Věra. V srpnu téhož roku však mladou rodinu zasáhla tragická událost. Na neštovice tehdy v Žihobcích zemřela teta i tchyně. Onemocněla i Kůsova mladá žena, která se pak ještě dlouho nemohla z rodinného neštěstí vzpamatovat. V červnu roku 1920 Rudolf Kůs vstoupil do nové československé církve a přihlásil se i s manželkou a dcerkou do náboženské obce v Horažďovicích. V roce 1921 byla otevřena Újezdni měšťanská škola v Žihobcích, kam byl Rudolf Kůs v září 1921 přeložen. V listopadu roku 1922 pak

⁶ Rudolf Kůs, Vzpomínky na Strašín, strojopis 1958, s. 33-35, PMJAK č. S559/1

⁷ Rudolf Kůs, Vzpomínky na Strašín, strojopis 1958, s. 38-39, PMJAK č. S559/1

⁸ Rudolf Kůs, Můj životopis, strojopis, s. 1, PMJAK, inv.č. S559/9.

⁹ Rudolf Kůs, Vzpomínky na Strašín, strojopis 1958, s. 41, PMJAK č. S559/1

vykonal zkoušku z 1. odboru dramaticko-historického pro měšťanské školy. Ani v Žihobcích nezůstával mimo společenské dění. Pracoval tu opět v divadle, v Sokole, v odboru NJP, ale podmínky tu neměly takové jako ve Strašíně a zažil tu i mnohá zklamání. Po nějakou dobu tu sice byl i zastupujícím ředitelem měšťanské školy, ale rozbujelý fašismus v této obci jej velmi zneklidňoval.

Po osmi letech působení v této obci byl ustanoven zatímním odborným učitelem na Měšťanské škole chlapecké v Sušici. V tomto městě se také hned přihlásil do práce v Sokole, kde po roce získal funkci vzdělavatele, kterou pak zastával celých pět let. Současně také působil v dramatickém a loutkářském odboru Sokola. Poté, co opustil funkci vzdělavatelem, stal se i důvěrníkem sokolského okrsku a členem Předsednictva sokolské župy šumavské. Tuto funkci vykonával od roku 1932 do roku 1948. Nezapomínal však ani na práci v NJP, kde zůstal jednatelem až do jejího zániku v roce 1948. Od roku 1929 se stal také členem pěveckého spolku Svatobor a předsedou místního výboru církve československé. V roce 1940 si pak podal přihlášku do Krematoria a otázku žehu propagoval jako předseda okresního odboru Krematoria. V době německé okupace byl 1. března 1941 ustanoven po odchodu ředitele Kubisty zatímním ředitelem při Měšťanské škole dívčí v Sušici, již 1. září téhož roku byl však jako 55letý penzionován. Po osvobození, 20. května 1945, byl reaktivován a ustanoven ředitelem na Měšťanské škole chlapecké v Sušici.

Již v době svého působení v Žihobcích vstoupil také do národní strany socialistické a v místní organizaci v Sušici byl pak vzdělavatelem. Po okupaci znovu ustanovil místní organizaci této strany a brzy i organizaci okresní. Za národní socialisty se pak dostal v letech 1946 až 1948 do rady ONV. Při ONV mu byl svěřen školský a osvětový referát a zároveň se roku 1946 stal redaktorem Zpráv Sušicka. Když byl tento časopis v říjnu roku 1946 zastaven, řídil pak v roce 1947 mutační stránku v Šumavském Hraničáři.¹⁰

Dne 8. července 1948 byl Rudolf Kůs ustanoven kronikářem města Sušice. Úkol to byl nelehký, neboť mu připadla úloha toho, kdo kroniku doplní o události z let 1938 až 1945. Zatímco období 2. republiky a první roky války, nebylo ještě těžké věrně a obrazně popsat, horší to bylo s obdobím od roku 1942, kdy nevycházely noviny a zápisy z obecních schůzí byly nepromyšlenou skartací zničeny. Také funkcionáři spolků své zápisy omezili, nebo rovnou zničili. Rudolfu Kůsovi tak posloužily jeho vlastní zápisy v kalendářích, které si uchoval. Také kniha Sušicko za okupaci byla mu dobrým pomocníkem v práci. V kronikářské činnosti pak Rudolf Kůs pokračoval až do roku 1958. Současně v tomto období zpracoval také retrospektivní zápis do jedné knihy za období let 1850 až 1900. V roce 1949 byl Rudolf Kůs na vlastní žádost penzionován. Tím se však jeho tvůrčí život neukončil.

V roce 1950 byl ustanoven ředitelem městského, později okresního muzea v Sušici a v této funkci setrval pak ještě celých osm let.¹¹ V padesátých letech připravil také několik rozhlasových relací. Pásmo vyprávění o stašských muzikantech s hudbou Karla Polaty bylo natočeno českobudějovickým rozhlasem a vysíláno v letech 1950 až 1951. Byl to počátek vzniku Polatovy Starošumavské dechovky. Českobudějovický rozhlas vysílal také v roce 1952 pásmo Nejstarší písně sušické a příspěvek Vánoční zvyky na Sušicku.¹² Vedle toho Rudolf Kůs i přednášel. Za život vykonal na pět set přednášek zaměřených na region Sušice, Sušicka a Šumavy, vedl také 152 vycházek a zájezdů po Šumavě, které se pro jeho kvalifikované a poutavé vyprávění těšily stejně jako přednášky velké oblibě

V tisku byly uveřejněny tyto jeho větší práce: Ve Sborníku Sušicka: Národopis^o; Bájě a pověsti; Spisovatelé Sušicka; Spolkový život. Některé články z toho byly také uveřejněny v brožovaném Pošumavím k Chodsku. Dále měl otištěny některé články a povídky v Šumavské ročence, v Jihočeské čítance, ve Zprávách Sušicka, v Šumavském hraničáři,¹³ později v Novém Klatovsku a Pravdě.¹⁴ V rukopise, jak uváděl v roce 1952, měl spisy Paměti; Vzpomínky ze Strašína; Z učitelského života; Pele-mele; Stará Sušice; Pověsti; Ze života našich obcí; Průvodce po Sušici; Stašská čítanka.¹⁵ Rudolf Kůs se do posledních chvil svého života zajímal o veškeré dění ve svém okolí. Přihlásilo se však stáří, a tak se v roce 1965 odebral ke své dceři Věře Turkové do Prahy. Tady následujícího roku zemřel. Pohřben byl, jak si sám přál, v Sušici.¹⁶

¹⁰ Rudolf Kůs, Můj životopis, strojopis, s. 1-2, PMJAK, inv.č. S559/9.

¹¹ Václav Chovít, Kroniky a kronikáři města Sušice, Sušice 1995, Rudolf Kůs.

¹² Rudolf Kůs, Můj životopis, strojopis, s. 2, PMJAK, inv.č. S559/9.

¹³ Rudolf Kůs, Můj životopis, strojopis, s. 2, PMJAK, inv.č. S559/9.

¹⁴ Václav Chovít, Kroniky a kronikáři města Sušice, Sušice 1995, Rudolf Kůs.

¹⁵ Rudolf Kůs, Můj životopis, strojopis, s. 2, PMJAK, inv.č. S559/9.

¹⁶ Václav Chovít, Kroniky a kronikáři města Sušice, Sušice 1995, Rudolf Kůs.